

طرح خاورمیانه بزرگ و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

نویسندگان:

سیره نجره طباطبایی

هدیه دادار عطار

سیده نسیم طباطبایی

موسسه فرهنگی انتشاراتی آفتاب گیتی

سرشناسه: طباطبایی، سیده نجمه، ۱۳۶۶.
 شناسه افزوده: عطار، مهدیه سادات، ۱۳۶۴.
 شناسه افزوده: طباطبایی، سیده نسرین، ۱۳۶۴.
 عنوان و نام پدیدآورندگان: طرح خاورمیانه بزرگ و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران / نویسندگان سیده نجمه طباطبایی، مهدیه سادات عطار، سیده نسرین طباطبایی.
 مشخصات نشر: تهران: آفتاب گیتی، ۱۳۹۶.
 مشخصات ظاهری: ۴۶ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۹۷۰۹-۶-۴.
 وضعیت فهرست نویسی: قیفا
 موضوع: خاورمیانه - روابط خارجی - ایالات متحده
 موضوع: امنیت ملی - ایران
 منابع: خاورمیانه - جنبه های استراتژیکی
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ ط۲ ۹الف/۳۲ DS۶۳۲
 رده بندی دیویی: ۳۲۷/۷۳۰۵۶
 شماره کتابخانه ملی: ۲۸۱۱۳

مؤسسه فرهنگی انتشاراتی آفتاب گیتی

نشر و پخش همزمان: ۰۹۱۳۳۳۴۲۱

آدرس: میدان انقلاب بازار بینک کتاب ط زیر همکف واحد ۲۲

شناسنامه کتاب

عنوان: طرح خاورمیانه بزرگ و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران
 نویسندگان: سیده نجمه طباطبایی، مهدیه سادات عطار، سیده نسرین طباطبایی
 ویرایش: شورای بررسی مؤسسه انتشاراتی آفتاب گیتی
 صفحه آرای و تنظیم: سید عباس موسوی
 نشر و پخش: مؤسسه انتشاراتی آفتاب گیتی
 نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
 چاپ: ناجی
 طراح جلد: سید عباس موسوی
 قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۹۷۰۹-۶-۴
 کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

۲	چکیده
۳	مقدمه
۵	نگاهی به تصویر تاریخی خاورمیانه
۵	خود و بزرگ‌های جغرافیایی
۵	ساختار اقتصادی، سیاسی و اجتماعی
۸	تشکیل خاورمیانه مدرن
۹	تاریخچه طرح خاورمیانه بزرگ
۱۲	مبانی نظری طرح خاورمیانه بزرگ
۳۵	برخی الزامات برای سیاست دفاعی ایران
۳۹	نتیجه‌گیری و راه‌کارها
۴۱	یادداشت

هدف این مقاله توضیح مفاد و محتوا و تجزیه و تحلیل علل، انگیزه‌ها و اهداف طرح خاورمیانه بزرگ، با هدف واکاوی تأثیرات آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران است. به عبارت دیگر، منظور پاسخگویی به این سؤالات اصلی و فرعی است: دلایل، انگیزه‌ها و اهداف ایالات متحده از ارائه این طرح چیست؟ این طرح، چه جایگاهی در راهبرد امنیت ملی، سیاست خاورمیانه‌ای و نقش ملی آمریکا دارد؟ چرا فرآیند دموکراسی‌سازی خاورمیانه در شرایط بین‌المللی پس از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ آغاز و تعقیب می‌گردد؟ بازتاب‌ها و پیامدهای امنیت این طرح، برای کشورها و جوامع خاورمیانه کدامند؟ و سرانجام، تحقق و اجرای این طرح چه چالش‌هایی را فرصت‌های امنیتی را برای جمهوری اسلامی ایران در پی خواهد داشت.

پاسخ احتمالی این پرسش‌ها در چارچوب فرضیه ذیل مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت: «طرح خاورمیانه بزرگ به مثابه یکی از راهکارها و سازوکارهای کانونی در راهبرد پیشگیرانه و مرکز ثقل راهبرد کلان امنیت ملی آمریکا به منظور مقابله با تهدیدات نامتقارن، ضمن ایجاد تهدیدات و چالش‌های امنیتی مختلف، فرصت‌هایی نیز برای تأمین استحکام امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران می‌فرآیند».

در پایان، راه کارهایی برای بهره‌گیری جمهوری اسلامی از فرصت‌ها و دفع تهدیدات امنیتی این طرح ارائه می‌شود.

پس از حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ (۲۰ شهریور ۱۳۸۰) که مبارزه با تروریسم به صورت مفهومی غالب در سیاست خارجی و امنیت ملی آمریکا درآمد، خاورمیانه نیز به کانون روابط و مرکز نقل نظام بین‌الملل تبدیل شد. تصمیم‌سازان و سیاست‌برداران ایالات متحده، با ایجاد پیوستگی و همبستگی بین اسلام‌گرایی با بنیادگرایی اسلامی یا تروریسم، علاوه بر توسل به نیروی نظامی و قوه قهریه بر علیه تروریست‌ها، درصدد اصلاحات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی از طریق مهندسی اجتماعی - سیاسی و اصلاح دینی - مذهبی جوامع خاورمیانه به عنوان خاستگاه تروریسم بین‌المللی نیز برآمدند.

ژنرال کالین پاول وزیر امور خارجه آمریکا در تاریخ ۱۲ دسامبر ۲۰۰۲ (۲۲ آذر ماه ۱۳۸۱) در سخنرانی خود در بنیاد هربنج در یک سخنرانی برای نخستین بار و به طور رسمی طرح این کشور برای خاورمیانه را مبنی بر اصلاحات سیاسی، اقتصادی، آموزشی اعلام کرد. همچنین یکی از نوجبات و بهانه‌های سه‌گانه حمله آمریکا به عراق در کنار «تهدید علیه تروریسم» و «سلاح‌های گسترار جمعی»، استقرار دولت سمرشق در این کشور برای توسعه و اشاعه دموکراسی در منطقه و پایان منطق دومیونوی دموکراتیک اعلام گردید.

جورج بوش رئیس جمهور آمریکا در ۲۶ فوریه ۲۰۰۳، اندکی پیش از تهاجم نظامی به عراق طی سخنانی در انستیتو آمریکایی اینتربرایز، عزم خود را مبنی بر احراز ارزش‌های دموکراتیک در خاورمیانه ابراز داشت. سپس در ۹ مه همان سال در جهت عملیاتی کردن ارزش‌های مورد نظر خود، «ایجاد منطقه مبادله آزاد میان ایالات متحده آمریکا و خاورمیانه تا ده سال آینده» را پیشنهاد داد. یک‌سری معاون رئیس جمهور آمریکا نیز در دسامبر ۲۰۰۳، در مجمع جهانی اقتصاد در داووس، صراحتاً به رسمیت دولت آمریکا مبنی بر دموکراتیک ساختن خاورمیانه را بیان داشت. روزنامه عرب زبان الحیات جب لندن در ۱۳ فوریه ۲۰۰۴، مفاد سند اجرایی «طرح خاورمیانه بزرگ» را که از سوی آمریکا برای طرح در نشست ۸ تا ۱۰ ژوئن ۲۰۰۴ سران گروه ۸ (G8) در سی‌اُمیند ایالت جورجیا رایانه شده بود، منتشر ساخت.

هدف این نوشتار توضیح مفاد و محتوا، تجزیه و تحلیل علل و انگیزه‌ها و اهداف این طرح به منظور واکاوی تأثیرات آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران است. به منظور تحقق این هدف از طریق استدلال

و برهان منطقی، مباحث در چهار گفتار سازماندهی می‌شود. نخست، مفاد و مفروضه‌های طرح، توصیف و شرح داده می‌شود. در بخش دوم، خاستگاه و اهداف طرح در چارچوب واکاوی راهبرد امنیت ملی، اهداف خاورمیانه‌ای سیاست خارجی و نقش ملی ایالات متحده بررسی می‌شود. موضوع قسمت سوم نیز تجزیه و تحلیل جگونگی تأثیر این طرح بر ابعاد مختلف امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران است. سرانجام، در نتیجه‌گیری بحث، پیشنهاد ما و راهکارهایی برای کاهش چالش‌ها و تهدیدات امنیتی و بهره‌برداری از فرصت‌های ناشی از طرح برای افزایش ضریب امنیت ملی ایران ارایه خواهد شد.